

А. М. Паєнок,
аспірант кафедри публічного управління та адміністрування,
Університет Григорія Сковороди в Переяславі
ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0007-1560-8034>

DOI: 10.32702/2306-6814.2026.1.280

ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ СФЕРОЮ МЕДИКО-СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УЧАСНИКІВ БОЙОВИХ ДІЙ В УКРАЇНІ

А. Payenok,
Postgraduate student of Department of Public Administration and Management, Hryhorii Skovoroda University in Pereiaslav

STATE ADMINISTRATION OF THE SPHERE OF MEDICAL AND SOCIAL SECURITY
OF PARTICIPANTS IN COMBAT OPERATIONS IN UKRAINE

У статті здійснено аналіз розвитку та сучасного стану сфери медико-соціального забезпечення учасників бойових дій в Україні як одного з напрямів державної соціальної політики та національної системи охорони здоров'я. Обґрунтовано, що зазначена сфера сформувалася як багаторівневий механізм, який інтегрує правові, організаційні, фінансово-економічні та медичні інструменти державного впливу й спрямований на задоволення специфічних потреб ветеранів війни. На основі нормативно-правового аналізу встановлено, що держава законодавчо закріпила розгалужену систему пільг, гарантій і соціальних послуг для учасників бойових дій, які охоплюють медичне обслуговування, медичну та психологічну реабілітацію, санаторно-курортне лікування, соціальний захист, житлове забезпечення, доступ до освіти, професійну адаптацію та працевлаштування. Дослідження чинної моделі медико-соціального забезпечення дало змогу виявити домінування пільгово-компенсаторного підходу, орієнтованого переважно на надання матеріальних пільг, компенсацій і грошових виплат. Підкреслено, що така модель, виконуючи важливу функцію соціальної підтримки, не завжди створює умови для активної інтеграції ветеранів у цивільне життя, розвитку їхнього людського потенціалу та економічної самостійності, а за умов суттєвого зростання кількості ветеранів після повномасштабної війни може призводити до посилення соціальної напруги та зниження ефективності державної політики у цій сфері. Водночас акцентовано увагу на позитивних трансформаціях, пов'язаних із поступовим переходом до людиноцентричного та інтегрованого підходу, який поєднує медичну, психологічну й соціальну складові допомоги. Проаналізовано сучасні інструменти модернізації системи медико-соціального забезпечення, зокрема реалізацію Програми медичних гарантій Національної служби здоров'я України, розвиток спеціалізованих реабілітаційних пакетів, розширення програми "Доступні ліки", впровадження цифрових сервісів через портал "Дія" та спеціалізовані платформи "єВетеран" і "Ветеран PRO", а також пілотні проекти з посилення первинної медичної допомоги для ветеранів. Зроблено висновок, що ефективність медико-соціального забезпечення учасників бойових дій визначається не лише обсягом наданих пільг, а насамперед здатністю держави забезпечити комплексність, безперервність, міжвідомчу узгодженість і персоналізацію послуг. Наголошено на необхідності подальшого розвитку цієї сфери шляхом уніфікації стандартів надання допомоги, розбудови регіональної інфраструктури, активного залучення громадського та недержавного секторів і стратегічної переорієнтації державної політики з моделі "пільг" на модель "можливостей", спрямовану на відновлення та реалізацію людського потенціалу ветеранів.

This article provides a comprehensive analysis of the development and current functioning of medical and social support for combat veterans in Ukraine as an area of state social policy and the national healthcare system. It is argued that this system has evolved as a multi-layered mechanism integrating legal, organizational, financial, economic and medical instruments of state influence and aimed at meeting the specific needs of war veterans. A regulatory analysis reveals that the state has legislatively established a comprehensive system of benefits, guarantees and social services for combat veterans, encompassing medical care, medical and psychological rehabilitation, spa treatment, social protection, housing, access to education, professional adaptation and employment. A study of the current model of medical and social support revealed the predominance of a preferential-compensatory approach, focused primarily on the provision of material benefits, compensation and cash payments. It is emphasized that this model, while providing important social support, does not always create conditions for the active integration of veterans into civilian life, the development of their human potential and economic independence. Furthermore, with a significant increase in the number of veterans after a full-scale war, it can lead to increased social tension and a decrease in the effectiveness of state policy in this area. At the same time, emphasis is placed on the positive transformations associated with the gradual transition to a person-centered and integrated approach that combines medical, psychological and social components of care. Modern tools for modernizing the medical and social security system are analyzed, in particular the implementation of the Medical Guarantees Program of the National Health Service of Ukraine, the development of specialized rehabilitation packages, the expansion of the Affordable Medicines program, and the introduction of digital services through the Action portal and specialized eVeteran platforms and assistance for veterans. It is concluded that the effectiveness of medical and social support for combat veterans is determined not only by the volume of benefits provided, but above all by the state's ability to ensure comprehensiveness, continuity, interdepartmental coordination and personalization of services. The need for further development in this area was noted through the unification of standards for the provision of assistance, the development of regional infrastructure, the active involvement of the public and non-governmental sectors, and a strategic reorientation of state policy from a "benefits" model to an "opportunities" model aimed at the restoration and realization of the human potential of veterans.

Ключові слова: державне управління, медико-соціальне забезпечення, учасник бойових дій, ветеран війни, організаційно-правові засади, соціальний захист, державна ветеранська політика, механізми державного управління.

Key words: public administration, medical and social security, combatant, war veteran, organizational and legal foundations, social protection, state veterans' policy, public administration mechanisms.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Успішна інтеграція учасників бойових дій у суспільне, економічне та сімейне життя є ключовою метою державної політики у сфері медико-соціального забезпечення. Для її досягнення держава застосовує комплекс управлінських інструментів, серед яких провідне місце посідають соціальні пільги, законодавчо гарантовані права та система спеціалізованих послуг, адресованих цій категорії громадян. У межах медико-соціального забезпечення учасникам бойових дій забезпечується доступ до безоплатної медичної допомоги в закладах державної та комунальної форм власності, надання необхідних лікарських засобів і виробів медичного призначення, а також можливість проходження медичної та психологічної реабілітації. Окреме значення має право на санаторно-курортне лікування, протезування, отримання ортопедичних виробів і технічних засобів реабі-

літації, що сприяють відновленню втрачених функцій та підвищенню рівня самостійності осіб, які зазнали шкоди здоров'ю внаслідок участі в бойових діях. Сукупно ці заходи виконують компенсаторну функцію, спрямовану на зменшення негативних фізичних, психологічних і соціальних наслідків воєнного досвіду. Характерною рисою медико-соціального забезпечення учасників бойових дій є його інтегрований характер, який передбачає одночасне поєднання медичних, психологічних і соціальних складових. Такий підхід дозволяє відійти від вузького трактування допомоги виключно як лікування тілесних ушкоджень і зосередитися на комплексному відновленні особистості, її соціальної активності, здатності до праці та повноцінної участі в цивільному житті. Важливу роль у цьому процесі відіграє координація дій органів державної влади, органів місцевого самоврядування, закладів охорони здоров'я та соціального захисту, а також активна участь громадських і ветеранських організацій.

Отже, сфера медико-соціального забезпечення учасників бойових дій виступає невід'ємною складовою су-

часної державної соціальної політики та системи охорони здоров'я України. Вона поєднує правові, організаційні, фінансові й медичні механізми впливу, спрямовані на збереження та відновлення фізичного й психічного здоров'я ветеранів, підвищення рівня їхнього соціального добробуту, працездатності та загальної якості життя. Ефективність державного управління в цій сфері визначається насамперед узгодженістю дій усіх залучених суб'єктів, достатністю фінансових ресурсів і реальним доступом учасників бойових дій до передбачених законодавством пільг, гарантій і послуг, що є необхідною передумовою соціальної стабільності та сталого розвитку України в умовах війни й післявоєнної трансформації.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Проблематика дослідження досить динамічно розвивається, тому в основі дослідження використано здебільшого дані, статистичні дані та інші матеріали офіційних джерел інформації, органів публічної влади. Потрібно наголосити, що сукупність відомостей про фізичних осіб, що містяться в Єдиному державному реєстрі (далі — Реєстр) ветеранів війни, є інформацією з обмеженим доступом. Дані Реєстру використовуються для забезпечення реалізації особами пільг та інших соціальних гарантій. Інформація або інші персональні дані про особу з Реєстру безоплатно надається центральному органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері статистики, для використання у статистичних цілях. Центральні та місцеві органи виконавчої влади, інші органи державної влади, органи влади Автономної Республіки Крим, органи місцевого самоврядування безоплатно надають розпоряднику Реєстру інформацію, необхідну для формування та актуалізації Реєстру, у тому числі таку, що містить персональні дані, відцифрований образ обличчя та доступ до інформаційних (автоматизованих), інформаційно-комунікаційних, комунікаційних і довідкових систем, реєстрів та банків даних, власниками (розпорядниками, держателями, володільцями, адміністраторами тощо) яких є державні органи або органи місцевого самоврядування, у тому числі до Єдиного державного демографічного реєстру, Державного реєстру загальнообов'язкового державного соціального страхування, Державного реєстру актів цивільного стану громадян та електронної системи охорони здоров'я [1]. Суб'єктами, що забезпечують у межах своїх повноважень надання відомостей до Реєстру, є центральні та місцеві органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування, підприємства, які виготовляють, постачають і ремонтують технічні та інші засоби реабілітації, що призначені для безоплатного забезпечення осіб з інвалідністю внаслідок війни за рахунок коштів державного бюджету, та відповідають кваліфікаційним вимогам, установленим Мінсоцполітики, реабілітаційні установи та інші установи, організації і суб'єкти, що згідно із законодавством надають соціальні послуги особам. Тому у дослідженні використано наявні дані з відкритих джерел та чинної нормативно-правової бази проблематики дослідження.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ (ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ)

Метою статті є аналіз сфери медико-соціального забезпечення учасників бойових дій в Україні як складно-

го, багаторівневого сегменту державної соціальної політики та системи охорони здоров'я, який поєднує правові, організаційні, фінансово-економічні та медичні механізми впливу, виявлення проблем та перспектив її розвитку.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Сфера медико-соціального забезпечення учасників бойових дій є складовою системи державної соціальної політики та охорони здоров'я, що охоплює сукупність правових, організаційних, економічних і медичних заходів, спрямованих на забезпечення лікування, реабілітації, профілактики захворювань, соціального захисту, відновлення працездатності та інтеграції учасників бойових дій у мирне життя. Об'єктом державного управління медико-соціального забезпечення учасників бойових дій є система суспільних відносин, процесів і заходів, спрямованих на збереження, відновлення та підтримку фізичного й психічного здоров'я, соціального добробуту, працездатності та якості життя учасників бойових дій, а також самі учасники бойових дій як отримувачі медичних і соціальних послуг.

Одними з інструментів державного управління медико-соціального забезпечення учасників бойових дій є пільги, гарантії та послуги. Учасникам бойових дій надаються такі пільги в частині медико-соціального забезпечення:

- 1) безплатне одержання ліків, лікарських засобів, імунобіологічних препаратів та виробів медичного призначення за рецептами лікарів;
- 2) першочергове безплатне зубопротезування (за винятком протезування з дорогоцінних металів);
- 3) безплатне забезпечення санаторно-курортним лікуванням або одержання компенсації вартості самостійного санаторно-курортного лікування. Порядок надання путівок, розмір та порядок виплати компенсації вартості самостійного санаторно-курортного лікування визначаються Кабінетом Міністрів України (дію пункту 3 частини першої статті 12 зупиняли відповідно до законодавства про бюджет держави) [2];
- 8) користування при виході на пенсію (незалежно від часу виходу на пенсію) чи зміні місця роботи поліклініками та госпітальми, до яких вони були прикріплені за попереднім місцем роботи;
- 9) щорічне медичне обстеження і диспансеризація із залученням необхідних спеціалістів;
- 10) першочергове обслуговування в лікувально-профілактичних закладах, аптеках та першочергова госпіталізація.

Окрема група пільг для учасників бойових дій стосується соціального забезпечення, та включає такі пільги:

- виплата допомоги по тимчасовій непрацездатності в розмірі 100 процентів середньої заробітної плати незалежно від стажу роботи;
- використання чергової щорічної відпустки у зручний для них час, а також одержання додаткової відпустки із збереженням заробітної плати строком 14 календарних днів на рік;
- переважне право на залишення на роботі при скороченні чисельності чи штату працівників у зв'язку із змінами в організації виробництва і праці та на пра-

цвештування у разі ліквідації підприємства, установи, організації;

- першочергове забезпечення жилою площею осіб, які потребують поліпшення житлових умов, та першочергове відведення земельних ділянок для індивідуального житлового будівництва, садівництва і городництва, першочерговий ремонт жилих будинків і квартир цих осіб та забезпечення їх паливом. Учасники бойових дій, які дістали поранення, контузію або каліцтво під час участі в бойових діях чи при виконанні обов'язків військової служби, забезпечуються жилою площею, у тому числі за рахунок жилої площі, що передається міністерствами, іншими центральними органами виконавчої влади, підприємствами, установами та організаціями у розпорядження місцевих рад та державних адміністрацій, — протягом двох років з дня взяття на квартирний облік;

- одержання позики на будівництво, реконструкцію або капітальний ремонт жилих будинків і підвірних будівель, приєднання їх до інженерних мереж, комунікацій, а також позики на будівництво або придбання дачних будинків і благоустрій садових ділянок з погашенням її протягом 10 років починаючи з п'ятого року після закінчення будівництва. Зазначені позики надаються у порядку, який визначається Кабінетом Міністрів України;

- першочергове право на вступ до житлово-будівельних (житлових) кооперативів, кооперативів по будівництву та експлуатації колективних гаражів, стоянок для транспортних засобів та їх технічне обслуговування, до садівницьких товариств, на придбання матеріалів для індивідуального будівництва і садових будинків;

- безплатний проїзд один раз на два роки (туди і назад) залізничним, водним, повітряним або міжміським автомобільним транспортом, незалежно від наявності залізничного сполучення, або проїзд один раз на рік (туди і назад) вказаними видами транспорту з 50-процентною знижкою;

- зі сплати податків, зборів, мита та інших платежів до бюджету відповідно до податкового та митного законодавства;

- позачергове користування всіма послугами зв'язку та позачергове встановлення на пільгових умовах квартирних телефонів (оплата у розмірі 20 процентів від тарифів вартості основних та 50 процентів — додаткових робіт). Абонементна плата за користування телефоном встановлюється у розмірі 50 процентів від затверджених тарифів;

- першочергове обслуговування підприємствами, установами та організаціями служби побуто, громадського харчування, житлово-комунального господарства, міжміського транспорту;

- позачергове обслуговування закладами та установами, що надають соціальні послуги з догляду. У разі неможливості здійснення такого обслуговування закладами соціального захисту населення відшкодовуються витрати, пов'язані з доглядом за цим ветераном війни, в порядку і розмірах, встановлених чинним законодавством;

- учасникам бойових дій на території інших держав надається переважне право на вступ до закладів вищої, фахової передвищої освіти, право на позаконкурсний вступ до закладів професійної (професійно-технічної) освіти і на курси для одержання відповідних професій.

Пільги щодо плати за житло, комунальні послуги та паливо, надаються учасникам бойових дій та членам їх

сімей, що проживають разом з ними, незалежно від виду житла чи форми власності на нього.

Учасникам бойових дій пенсії або щомісячне довічне грошове утримання чи державна соціальна допомога, що виплачується замість пенсії, підвищуються в розмірі 25 процентів прожиткового мінімуму для осіб, які втратили працездатність. Щороку до Дня Незалежності України учасникам бойових дій виплачується разова грошова виплата у порядку та розмірах, визначених Кабінетом Міністрів України в межах відповідних бюджетних призначень, встановлених законом про Державний бюджет України.

Держава забезпечує учасникам бойових дій та їх дітям, у тому числі дітям, які навчаються за денною формою навчання у закладах професійної (професійно-технічної), фахової передвищої та вищої освіти, — до закінчення такими дітьми закладів освіти, але не довше ніж до досягнення ними 23 років, державну цільову підтримку для здобуття професійної (професійно-технічної), фахової передвищої та вищої освіти у державних та комунальних закладах освіти.

Державна цільова підтримка для здобуття професійної (професійно-технічної), фахової передвищої та вищої освіти надається у вигляді:

- повної або часткової оплати навчання за рахунок коштів державного та місцевих бюджетів;

- пільгових довгострокових кредитів для здобуття освіти;

- соціальної стипендії;

- безоплатного забезпечення підручниками;

- безоплатного доступу до мережі Інтернет, систем баз даних в закладах освіти;

- безоплатного проживання в гуртожитку;

- інших заходів, затверджених Кабінетом Міністрів України.

Надання пільг відбувається з урахуванням особливостей, визначених законом для окремих категорій працівників [3].

Зубопротезування фінансується з місцевих бюджетів. Загалом вказане питання врегульовано Інструкцією про порядок надання стоматологічної допомоги в закладах охорони здоров'я та медичних підрозділах Збройних Сил України (наказ Міністерства оборони України від 18.08.2015 року № 414). Зазначається, що безоплатне зубопротезування (за винятком протезування з дорогоцінних металів, кераміки, металокераміки, цільнолитих, металопластмаси, нітріттанового покриття, біогельного протезування, імплантів), надається пільговим категоріям громадян, які зареєстровані на території певної територіальної громади в межах сум, які затверджені в кошторисі закладу на відповідні цілі у поточному році. Надання послуг по зубопротезуванню пільговим категоріям громадян здійснює медичний заклад, що виконує функції з надання стоматологічної допомоги населенню у відповідному населеному пункті. У разі виявлення в пацієнтів захворювань, за наявності яких не може бути надана необхідна кваліфікована стоматологічна допомога, лікар стоматологічного профілю направляє таких пацієнтів до спеціалізованих відділень закладів охорони здоров'я Міністерства охорони здоров'я України.

Контроль за належністю особи до пільгової категорії громадян здійснює управління соціальної політи-

ки певного регіону. На підставі затверджених реєстрів медичний заклад, що виконує функції з надання стоматологічної допомоги населенню в місті, в межах кошторисних призначень замовляє фінансування на підставі актів виконаних робіт з протезування пільгових верст населення, які перевіряються комісією на чолі з завідувачим ортопедичним відділенням та затверджуються головним лікарем закладу, передаються головному бухгалтеру поліклініки для підготовки та надання до Держказначейства платіжного доручення для перерахування (відшкодування) вартості послуг по зубопротезуванню пільговим категоріям громадян з загального рахунку на спеціальний рахунок сум бюджетного відшкодування безкоштовного протезування у відповідності до актів виконаних робіт. Контроль за цільовим використання бюджетних коштів здійснює медичний заклад, що виконує функції з надання стоматологічної допомоги населенню у населеному пункті [4].

На порталі Дія за ідентифікатором послуг 01396 надається послуга "Постановка на чергу для пільгового зубопротезування громадян" [5]. Прийом документів на пільгове зубопротезування громадян здійснюється органом місцевого самоврядування.

З метою обліку, ідентифікації, планування, розробки державної політики в Україні функціонує Єдиний державний реєстр ветеранів війни — це єдина державна інформаційно-телекомунікаційна система, призначена для збирання, реєстрації, накопичення, зберігання, захисту та знеособлення інформації про ветеранів війни, осіб, які мають особливі заслуги перед Батьківщиною, постраждалих учасників Революції Гідності, членів сімей таких осіб та членів сімей загиблих (померлих) ветеранів війни, членів сімей загиблих (померлих) Захисників і Захисниць України.

Реєстр створюється для забезпечення:

- 1) обліку осіб, визначених частиною першою цієї статті;
- 2) реалізації особами, визначеними частиною першою цієї статті, пільг та інших соціальних гарантій, передбачених цим Законом та іншими законодавчими актами;
- 3) адміністрування потреб осіб, визначених частиною першою цієї статті;
- 4) координації діяльності органів виконавчої влади та у випадках, передбачених законом, органів місцевого самоврядування з питань соціального захисту осіб, визначених частиною першою цієї статті.

Відповідно до законодавства України, ветеран війни як і кожен громадянин має право на безоплатне отримання у державних та комунальних закладах охорони здоров'я медичної допомоги, до якої, зокрема, належать:

- екстрена медична допомога;
- первинна медична допомога, яка учасникам бойових дій (далі — УБД), як правило, надається сімейними лікарями;
- спеціалізована медична допомога, що надається за медичними показаннями. Як правило, така допомога надається районними закладами охорони здоров'я за місцем проживання учасника бойових дій.

На сьогодні можна відзначити високу ефективність державної політики у сфері державних фінансових гарантій медичного обслуговування населення за програ-

мою медичних гарантій, яку реалізує НСЗУ, проходить розширення програми "Доступні ліки", яка дає можливість кожному українцю, зокрема, ветерану війни, отримати низку лікарських засобів безкоштовно або за невелику оплату. До сфери відання цього МОЗ належать 36 закладів, що надають комплекс профілактичних, лікувальних, оздоровчих та реабілітаційних заходів як для ветеранів війни, так і для ветеранів системи МВС, учасників бойових дій, військовослужбовців та певних пільгових категорій та членів їх родин. Крім того, в системі МОЗ діє 8 медичних реабілітаційних центрів. На жаль, низка закладів не функціонує через тимчасову окупацію, пошкодження або замінування. Також в цих закладах діє ВЛК, надається медико-психологічна реабілітація. Напрацьовані окремі протоколи роботи з певними категоріями працівників, зокрема, таких, які звільнені з полону. МВС разом з МОЗ систематично реалізують заходи щодо направлення поранених на лікування та протезування за кордон.

Спільні напрацювання Міноборони, МОЗ, Мінцифри, Мінветеранів та експертів щодо зміни процесу проходження ВЛК, зокрема, в частині цифровізації процесів та організаційно-ресурсних питань. Враховуючи зростання навантаження на ВЛК, мережа комісій розширюється, в тому числі за рахунок створення додаткових гарнізонних ВЛК та залучення цивільних закладів охорони здоров'я. В планах урядовців — запровадження електронного документообігу між військовими частинами та військовими госпіталями, а також електронної черги у ВЛК. Окремо напрацьовується порядок інформування військовослужбовців щодо алгоритму дій в процесі проходження ВЛК, а також наявних у них прав та гарантій, відповідно до законодавства.

Ветерани війни можуть розраховувати на отримання певних медпослуг безкоштовно за Програмою медичних гарантій. Йдеться про діагностику, лікування й реабілітацію. Список безоплатних послуг включає реабілітаційні послуги, операції та необхідні інструментальні дослідження, ліки, психологічну підтримку та інше. Крім цього, у Національній службі здоров'я України заявили, що ветерани можуть розраховувати на безкоштовні інструментальні дослідження — рентген, МРТ, КТ тощо. За потреби, визначеної лікарем, і наявності направлення, їх можуть зробити в будь-якому медзакладі, що підписав договір з НСЗУ. За стаціонарних умов лікування в медзакладі все здійснюється без направлення.

Безкоштовні препарати ветеранам гарантують за програмою "Доступні ліки" для стаціонарного чи амбулаторного лікування. Йдеться про ліки від серцево-судинних хвороб, діабету II типу, розладів психіки й поведінки, епілепсії, бронхіальної астми, а також інсулін і препарати для профілактики інсульту й інфаркту. Для їх отримання необхідно взяти рецепт. Водночас, у НСЗУ пояснили, що безкоштовні медичні послуги надають ті заклади, які мають договір зі службою за відповідним напрямом.

У пакети допомоги, що покриваються системою медичних гарантій, об'єднано 41 різний напрям. У 2023 році в Україні 25 комунальних госпіталів безкоштовно обслуговували пацієнтів. Найбільше таких закладів у Полтавській, Львівській та Волинській областях. Тут до гарантовано безкоштовних пакетів послуг входять стаціонарна і амбулаторна допомога, реабілітація у ста-

ціонарі, хірургія тощо [6]. Загальна кількість надавачів медичних послуг у 2025 році становить близько 3 733 заклади по всій Україні незалежно від форми власності (державні, комунальні, приватні, ФОП), які надавали послуги в рамках програми за даними статистики НСЗУ [7].

Підвищення якості медичної допомоги для ветеранів є одним із пріоритетів спільної роботи Міністерства у справах ветеранів, Міністерства охорони здоров'я та Національної служби здоров'я України. У межах цієї співпраці було представлено пілотну ініціативу, спрямовану на розширення доступу ветеранів війни до медичних послуг. Її запровадження стало відповіддю на те, що ветерани значно частіше, ніж цивільне населення, стикаються з хронічними захворюваннями та складними станами здоров'я, зумовленими специфічними умовами служби, тривалими фізичними навантаженнями та впливом шкідливих чинників. Тому виникають проблеми інституційної координації, нормативно-правового забезпечення та міжвідомчої взаємодії у сфері ветеранської політики. З'являється необхідність інтеграції безпекового підходу в механізми публічного управління ветеранськими питаннями. Науковці пропонують напями удосконалення державної ветеранської політики з метою підвищення її ефективності та стійкості в умовах сучасних безпекових викликів [8]. А також враховують зміни у віковій, статевій та професійній структурі населення, спричинені мобілізацією, внутрішнім переміщенням і зовнішньою міграцією в умовах повномасштабної війни; наголошують на необхідності врахування зниження людського потенціалу громад, дисбалансам на місцевих ринках праці та викликам для системи територіальної оборони [9—10].

Держава, усвідомлюючи відповідальність перед людьми, які ризикували життям і здоров'ям, ініціювала розроблення пілотного проєкту, що передбачає розширення переліку гарантованих і безоплатних медичних послуг на рівні первинної медичної допомоги. Йдеться про комплексні можливості діагностики, лікування, реабілітації та психологічної підтримки з урахуванням специфічних потреб ветеранів.

Розширений пакет медичних послуг для ветеранів війни, зокрема, охоплює:

- формування індивідуального плану обстеження та лікування;
- проведення скринінгу хронічних захворювань;
- амбулаторну реабілітацію у разі уражень опорно-рухового апарату;
- поглиблену психологічну допомогу;
- підтримку у подоланні різних форм залежностей;
- консультації фахівців із комплексного супроводу.

Ветерани війни мають право на безоплатне лікування та медичні препарати у випадку гострого інфаркту міокарда. Кошти оплачує Національна служба здоров'я України згідно з Програмою медичних гарантій, але за умови, що заклад має укладений договір. Безоплатні ліки, обстеження та лікування забезпечують ветеранам далеко не всі медичні заклади. Всього лікарень, які мають договір з Національною службою здоров'я України, є 73, причому три з них — приватної форми власності.

Санаторно-курортне лікування можна отримати в санаторіях України за власним вибором, згідно з дого-

ворами, які укладаються структурними підрозділами з питань соціального захисту населення або органами соціального захисту населення з особами та санаторно-курортними закладами.

Нормативно визначено, що безкоштовним санаторно-курортним лікуванням забезпечуються:

- 1) учасники бойових дій, постраждали учасники Революції Гідності — не частіше ніж один раз на рік строком на 21 день;
- 2) особи з інвалідністю внаслідок війни — щорічно та позачергово щороку строком на 21 день;
- 3) особи з інвалідністю внаслідок війни із захворюваннями нервової системи (з наслідками травм і захворюваннями хребта та спинного мозку) — відповідно до медичних рекомендацій, з них:
 - I та II груп — до санаторіїв (відділень) спінального профілю з лікуванням строком на 35 днів;
 - III групи — до санаторіїв неврологічного профілю з лікуванням строком на 21 день;
- 4) учасники війни — не частіше ніж один раз на два роки строком на 21 день;
- 5) особи, яким встановлено статус відповідно до абзаців четвертого — восьмого та чотирнадцятого пункту 1 статті 10 Закону — не частіше ніж один раз на два роки строком на 21 день.

На сьогодні існують такі медичні пільги:

- безоплатне одержання ліків, лікарських засобів, імунобіологічних препаратів та виробів медичного призначення за рецептами лікарів;
- першочергове безоплатне зубопротезування (за винятком протезування з дорогоцінних металів);
- безоплатне забезпечення санаторно-курортним лікуванням або одержання компенсації вартості самостійного санаторно-курортного лікування. Порядок надання путівок, розмір та порядок виплати компенсації вартості самостійного санаторно-курортного лікування визначаються Кабінетом Міністрів України;
- користування при виході на пенсію (незалежно від часу виходу на пенсію) чи зміні місця роботи поліклініками та госпіталями, до яких вони були прикріплені за попереднім місцем роботи;
- щорічне медичне обстеження і диспансеризація із залученням необхідних спеціалістів;
- першочергове обслуговування в лікувально-профілактичних закладах, аптеках та першочергова госпіталізація.

ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМІ

Наведений у дослідженні матеріал формує висновок, що в Україні укріпився пільговий підхід, який можна вважати хибним, за визначенням та своєю сутністю. Замість підтримки, необхідної для того, щоб колишній воїн став успішним незалежним громадянином, держава стимулює соціальний паразитизм. Тому назріла нагальна потреба комплексних та системних змін. Адже, пільги, здебільшого економічного характеру (виплати до 5 травня, знижки на комунальні платежі, земельні ділянки, які можна продати), не підкріплені освітньо-просвітницькими заходами (можливостями для навчання, підвищення кваліфікації, тренінгами, консультація-

ми). У результаті, незначні виплати від держави швидко закінчуються, а проблеми системного характеру залишаються, і людина, котра самостійно не пристосувалася до мирного життя, знову отримує пільги, які у принципі нічого не змінюють. Оскільки кількість ветеранів в Україні збільшується, суспільне незадоволення може доволі швидко сягнути критичного рівня.

Потрібно врахувати, що нове покоління ветеранів війни — це молоді люди, віком у середньому від 25 до 45 років, переважна більшість яких патріотично налаштована та досить суспільно активна. Інтернет та новітні технології спростили доступ до інформації, але доступ до процесів прийняття рішень — як на державному, так і на місцевому рівнях — залишається доволі обмеженим та складним. Тому система соціального захисту, охорони здоров'я, психологічної реабілітації та соціалізації ветеранів війни наразі потребує системного підходу до її вдосконалення. Застосування людиноцентричного підходу стає основним принципом нової державної ветеранської політики, над впровадженням якої працює Міністерство у справах ветеранів України. Після військової перемоги України кількість осіб, якими опікується Мінветеранів — учасників бойових дій, членів їхніх сімей, осіб з інвалідністю внаслідок війни, членів родин полеглих Захисників і Захисниць — збільшиться в рази. Наразі Міністерство у співпраці з іншими відомствами створює умови, щоб українські Воїни після повернення з війни та військовослужбовці після завершення служби мали дієві інструменти для успішної інтеграції в суспільство, економіку, родину.

Література:

1. Про Єдиний державний реєстр ветеранів війни: Постанова Кабінету Міністрів України; Положення від 14.08.2019 №700. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/700-2019-%D0%BF#Text>.
2. Про Державний бюджет України на 2023 рік: Закон України від 03.11.2022 №2710-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2710-20#n157>.
3. Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту: Закон України від 22.10.1993 №3551-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3551-12#Text>.
4. Роз'яснення щодо безоплатного зуборотезування учасників АТО. 2018. Веб-портал "Життя після АТО" (все для наших захисників). URL: <https://life-after-ato.com.ua/post/643>.
5. Державні послуги онлайн. Цифрова держава — Дія. Офіційний веб-портал. URL: <https://diia.gov.ua>.
6. Медичні гарантії для пацієнтів, що лікуються в госпіталях ветеранів війни: які послуги безкоштовні. Інформаційний ресурс. Факти. 24 Квітня 2023. URL: <https://health.fakty.com.ua/ua/novyny/medychni-garantiyi-dlya-paciyentiv-shho-likuyutsya-v-gospitalyah-veteraniv-vijny-yaki-poslugy-bezkoshtovni/>.
7. Статистика наданих медичних послуг за 7 міс 2025 р. URL: https://www.apteka.ua/article/728756?utm_source=chatgpt.com.
8. Карпа М. І., Дем'янчик Г. П., Тимочко І. О. (2025). Особливості реалізації ветеранської політики органами публічної влади України: безпековий аспект. Публічне управління: концепції, парадигма, розвиток, удосконалення. Серія "Публічне управління та адміністрування". —

2025. — № 11. — С. 59—69. doi: <https://doi.org/10.31470/2786-6246-2025-11-59-69>.

9. Karolyi, H., Akimova, L. M., Mishchuk, H. Y., Akimov, O. O., & Karpa, M. I. (2025). Military Migration and Demographic Transformations in Ukraine: Military Consequences for Territorial Communities. *Ukrainian Geographical Journal*. No. 3(131) 75-86. [In English]. doi: <https://doi.org/10.15407/ugz2025.03.075>.

10. Карпа М. (2024). Стратегічне управління трудовими ресурсами та трудовими відносинами в умовах воєнних викликів: адаптація публічного управління в Україні. Інвестиції: практика та досвід, № 19 (2024). doi: <https://doi.org/10.32702/2306-6814.2024.19.182>.

References:

1. Cabinet of Ministers of Ukraine (2019), Resolution "About the Unified State Register of War Veterans", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/700-2019-%D0%BF#Text> (Accessed 25 Dec 2025).
 2. Verkhovna Rada of Ukraine (2022), Law of Ukraine "On the State Budget of Ukraine for 2023", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2710-20#n157> (Accessed 25 Dec 2025).
 3. The Verkhovna Rada of Ukraine (1993), The Law of Ukraine "On the status of war veterans and guarantees of their social protection", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3551-12#Text> (Accessed 25 Dec 2025).
 4. Life after ATO (2018), "Clarifications on free dental check-ups for ATO participants", available at: <https://life-after-ato.com.ua/post/643> (Accessed 25 Dec 2025).
 5. Diia (2025), available at: <https://diia.gov.ua> (Accessed 25 Dec 2025).
 6. Fakty (2023), "Medical guarantees for patients treated in war veterans' hospitals: which services are free", available at: <https://health.fakty.com.ua/ua/novyny/medychni-garantiyi-dlya-paciyentiv-shho-likuyutsya-v-gospitalyah-veteraniv-vijny-yaki-poslugy-bezkoshtovni/> (Accessed 25 Dec 2025).
 7. apteka.ua (2025), "Statistics of medical services provided for 7 months of 2025", available at: https://www.apteka.ua/article/728756?utm_source=chatgpt.com (Accessed 25 Dec 2025).
 8. Karpa, M.I. Dem'ianchuk, H.P. and Tymochko, I.O. (2025), "Features of the implementation of veterans' policy by public authorities of Ukraine: security aspect", *Publiche upravlinnia: kontseptsii, paradyhma, rozvytok, udoskonalennia*. Seriiia "Publiche upravlinnia ta administruvannia", vol. 11, pp. 59—69. doi: <https://doi.org/10.31470/2786-6246-2025-11-59-69>.
 9. Karolyi, H. Akimova, L.M. Mishchuk, H.Y. Akimov, O.O. and Karpa, M.I. (2025), "Military Migration and Demographic Transformations in Ukraine: Military Consequences for Territorial Communities", *Ukrainian Geographical Journal*, vol. 3 (131), pp. 75—86. doi: <https://doi.org/10.15407/ugz2025.03.075>.
 10. Karpa, M. (2024), "Strategic management of labor resources and labor relations in the conditions of war challenges: adaptation of public administration in Ukraine", *Investytsii: praktyka ta dosvid*, vol. 19. doi: <https://doi.org/10.32702/2306-6814.2024.19.182>.
- Стаття надійшла до редакції 01.01.2026 р.*